daarbij een deugd, maar een man moest ook initiatief nemen. Omdat de vrouw in laag aanzien stond en een jongen voor zijn opvoeding een oudere, ervaren man nodig had, stond de homoseksuele liefde in hoger aanzien dan de heteroseksuele, zonder dat er overigens een echt onderscheid tussen beide werd gemaakt. Maar voor de laatste moest men in ieder geval niet in de sportschool zijn.
Vanaf het begin van de zesde eeuw v. Chr. bereidde de nieuwe middenklasse van boeren en middenstanders zich in de sportschool voor op hun militaire taak. Toen in Athene in de vijfde eeuw de dienstplicht werd ingevoerd, werden vanaf dat moment alle jongens van achttien jaar twee jaar lang in de gymnasia getraind. In het boek verder onder andere brontekstes van sport in de Ilias en de Odyssee en van, uiteraard, de Olympische Spelen.
Honderden uitdrukkingen, woorden en namen in het Nederlands hebben hun oorsprong in de Griekse mythologie. Met ruim honderdvijftig figuren uit die godenwereld hebben Van Dolen en Hupperts met 'Blijvende Erfenis' een lexicon van korte essays gemaakt met bij iedere naam een afbeelding uit de Griekse en Europese kunst, om duidelijk te maken dat de Griekse erfenis deel uit maakt van de Europese cultuur. Twee werkelijk prachtige boeken met een schat aan teksten en afbeeldingen die de Griekse erfenis in onze lessen levend kan houden.

Hans Pols

RENÉ VAN ROYEN. *LATIJN. EEN TAAL VOOR IEDEREEN*
(BERT BAKKER: AMSTERDAM 2009), 245 BLZ., € 16,95.

Mijn vader kan zonder moeite de eerste zinnen van de Ilias en de Odyssee opdreunen. In het Grieks welteverstaan, want voor de vertaling zal toch het boek uit de kast gehaald moeten worden. Hetzelfde geldt voor de Latijnse naamvallen: rosa, rosae, rosae, rosam, rosa, rosae, rosarum, rosis, rosas, rosis. Mijn vader is van de 'stampgeneratie': voor Grieks, Latijn, maar evengoed Frans, Duits en Engels, werden tientallen rijtjes uit het hoofd geleerd, zonder dat daar de relevantie van uitgelegd werd of dat daarmee een echt taalgevoel mee ontwikkeld werd. Mijn vader die, in tegenstelling tot de bij de meeste hedendaagse gymnasia reguliere vijf jaar, zes jaar bijna dagelijks Latijn genoot, maakt, waarschijnlijk door het vertrouwd zijn met klassieke talen, waarin twee of meerdere bijzinnen meer regel dan uitzondering zijn, van die vreselijk lange, met bijvoeglijke naamwoorden en bijvoeglijke bepalingen overladen halve pagina's beslaande zinnen, die je twee, zo niet drie of vier keer moet lezen, voordat je überhaupt een vage notie hebt van hetgeen er in de afgelopen zeven regels op bijzonder eloquente, althans daar gaat de schrijver zelf vanuit, wijze aan het papier is toevertrouwd.
Ik heb ook Latijn gehad. Latijn heeft de naam ingewikkeld, stoffig en elitair te zijn. Met 'Latijn. Een taal voor iedereen' wil René van Royen, co-auteur van 'Asterix en de Waarheid' en 'Asterix en de wijde wereld', laten zien dat Latijn een gewone taal is, die door gewone mensen werd en wordt gebruikt. De Romeinen spraken Latijn, het Vaticaan gebruikt het Latijn nog steeds als de officiële taal en in Finland is zelfs een aantal groepje Latinisten dat nieuwsuitzendingen, de Nuntii Latini, in het Latijn de ether instuurt. Latijn is een levende vreemde taal. In het huidige talenonderwijs ligt de nadruk veel minder op de rijtjes, de uitzonderingen en de grammatica, dus waarom zou dat bij het Latijn niet kunnen?
Van Royen begint met een inleiding waarin hij de geschiedenis van het Romeinse rijk verbindt met die van het Latijn. Ook legt hij uit waarom en hoe het Latijn uiteindelijk evolueerde in de moderne Romaanse talen. Van Royen schrijft helder en humoristisch en weet met hedendaagse vergelijkingen het verleden begrijpelijk en levendig te maken. Met dezelfde humor en vergelijkingen gaat hij in de volgende hoofdstukken de Latijnse én Nederlandse grammatica te lijf. In pakweg 130 pagina's worden achtereenvolgens de naamvallen, de verbuigingsgroepen (declinaties), de betrekkelijke voornaamwoorden en het werkwoord behandeld. Van Royen probeert zoveel mogelijk technische grammaticale termen te vermijden, maar met inventieve vergelijkingen de functie van woorden in een zin duidelijk te maken. Zo worden de eerste twee declinaties vergeleken met een vrouw en een man en wordt het maken van een zin voorgesteld als het bouwen van een huis. Iedere uitleg wordt vergezeld van een aantal oefeningen, waarbij zowel vanuit het Nederlands naar het Latijn vertaald moet worden als andersom. Van Royen maakt vaak gebruik van passages uit Caesars De Bello Gallico en beweert dat na het lezen van zijn boek de lezer in staat moet zijn het grootste gedeelte van Caesars werk te kunnen vertalen. De laatste tachtig pagina's van het boek bestaan uit het grammati-

caal aanhangsel, waarin Van Royen alle grammatica uitlegt die hij daarvoor niet heeft behandeld.
Van Royen heeft zijn boek geschreven omdat hij wil breken met het traditionele onderwijs van de oude talen waarin rijtjes en onbegrijpelijke grammaticale termen de boventoon voerden. Als voorbeeld van dit onderwijs noemt hij een verhaal van Willem Elschot, waarin een jongetje niets begrijpt van de volgende zin: 'een mannelijk zelfstandig naamwoord dat in de spraakleer als voorbeeld wordt aangehaald als voorbeeld van de tweede verbuiging'. Elschots verhaal werd in 1913 gepubliceerd en hiermee is meteen aangegeven waarom Van Royen met zijn 'Taal voor iedereen' eigenlijk een overbodig boek geschreven heeft. Met die traditie is in het huidige onderwijs allang gebroken en op een verregaander wijze dan Van Royen doet. Leerlingen beginnen zonder kennis van naamvallen met het vertalen van eenvoudige zinnetjes. De theorie komt later wel. Terwijl Van Royen, zij het op een humoristische manier, meteen begint met de grammatica. En dat is het tweede punt van kritiek: Van Royen breekt helemaal niet met de traditie, hij vertaalt deze alleen naar onze tijd en vereenvoudigt ze wat, om aan het eind van het boek alle vergeten grammatica nog in sneltreinvaart op te sommen. Tussen alle vergelijkingen met huizen bouwen door zijn in de uitleg toch nog ruim veertig rijtjesschema's te tellen. Of de claim dat je met 'Latijn. Een taal voor iedereen' Caesars De Bello Gallico zou moeten kunnen vertalen, waar is, weet ik niet. Wel weet ik dat het vertalen van De Bello Gallico een stuk makkelijker is dan het vertalen van teksten van Vergilius, Plinius of Livius. Rest de vraag of de ouderwetse benadering, die Van Royen dus stiekem aanhangt, een verkeerde is. Latijn blijft voornamelijk een taal die vertaald wordt en bij vertalingen is kennis van grammatica eenvoudigweg belangrijker dan bij het je verstaanbaar maken in een taal. Maar dat is een andere discussie. Duidelijk is in ieder geval wel dat voor de ouderwetse noch de moderne benadering Van Royen iets wezenlijks heeft toegevoegd.

Ramses Peters

JAN VAN AKEN. KONING VOOR EEN DAG
(QUERIDO: AMSTERDAM/ANTWERPEN 2008), 270 BLZ., PRIJS € 18,95.

'In Efesos, de grootste van de Twaalf Ionische Steden, zag Hipponax het levenslicht - en het levenslicht schrikte voor hem terug. Zijn vader, de wagenmaker Pytheas, vloekte in drie tongen, want het leven in een grensgebied kleurt de taalschat.' Met deze lyrische, wat archaïsche zinnen, begint het eerste hoofdstuk van 'Koning voor een dag' van Jan van Aken. 'Koning voor een dag' is het geromantiseerde levensverhaal van de schimpdichter Hipponax, die leefde in het Ionië van de zesde eeuw voor Christus. Hipponax stond in de Oudheid bekend als 'de vader van de parodie'.
Er bestaat het vermoeden dat de eerste *psogoi*, smaaddichters, hun intrede deden bij de festivals van Dionysos en Demeter. Net als hedendaagse gangsta-rappers probeerden zij op een zo virtuoos mogelijke manier elkaar de huid vol te schelden. Ook bij de Eleusische mysteriën werd er flink gescholden, alleen waren daar aanzienlijke burgers en niet de mededichters het mikpunt van spot.
Hipponax was zo'n smaaddichter en blijkbaar zo goed in zijn vak, dat hij zijn grootste vijanden, de beeldhouwers Boupalos en Athenis, zo bespotte dat ze zichzelf verhingen. Althans, dat was volgens Plinius wat sommigen geloofden. Veel meer dan dat hij ontzettend lelijk was, uit Efesos werd verbannen en naar het naburige Klazomenai vertrok, is verder over de historische Hipponax niet bekend. Wel heeft de dichter een aantal liederlijke, soms vulgaire satiren nagelaten. Met de historische feiten als kader en deze satiren als invulling heeft Jan van Aken een heel aardige historische roman geschreven.
Aardig is misschien niet het goede woord, want 'Koning voor een dag' loopt niet bepaald over van vriendelijkheid. De lelijke kreupele Hipponax leidt als kind een eenzaam bestaan en waar hij onder de mensen komt, is hij het mikpunt van pesterijen. Toch lijkt hij na verloop van tijd met zijn vulgaire en spottende gedichten aan populariteit te winnen in Efesos. Zelfs de mooie Arète, zus van de beroemde beeldhouwers Boupalos en Athenis, lijkt voor de lompe, hinkende bard te vallen. Boupalos vernedert Hipponax echter door een standbeeld, een karikatuur van Hipponax, op het marktplein te zetten. Hipponax reageert met een satire, waarin hij de broers belachelijk maakt. Rellen breken uit in de stad, er vallen doden en Hipponax wordt voor twintig jaar verbannen uit de stad. Vanaf dit moment komt het verhaal in een stroomversnelling. Hipponax trekt de wereld in en leeft het leven van een roekeloze bohemien: hij

